

► *Kétfejű fenevad* (Petőfi Csarnok, rendező Kerényi Imre, 1989, makett)

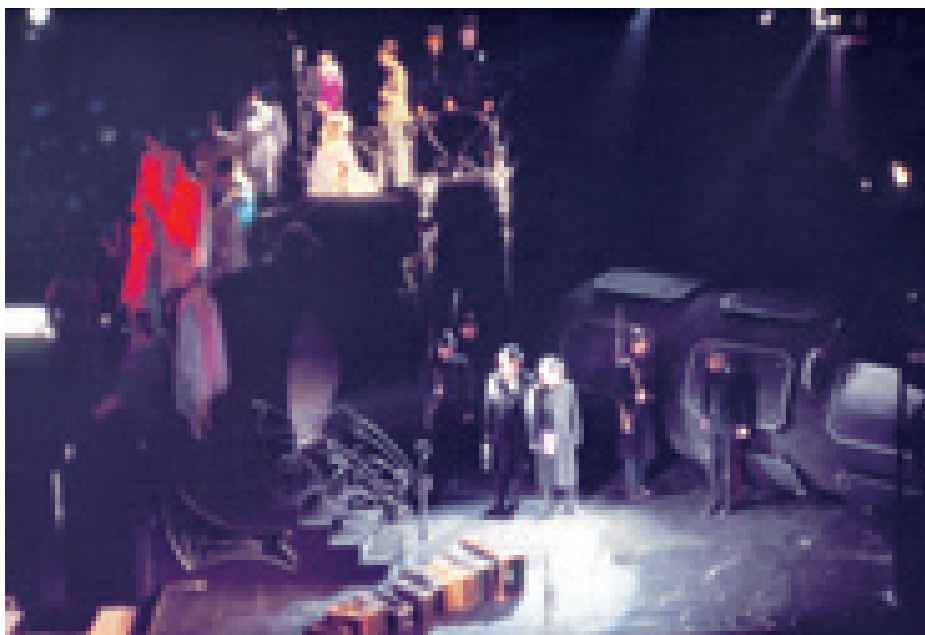
SZCENIKATÖRTÉNET

A csodafától a dobforgóig

Szubjektív scenikátörténet a hetvenes évektől – második rész

Gimnazisták mesélik, Farkaslakán járva a Tamási Áron-emlékházban találkoztak a régi plakáttal: Madách Színház, *Énekes madár*, 1973, díszlettervező Köpeczi Bócz István, scenikus Götz Béla. Igen, valahogy így kezdődött. Móka – Tímár Béla – a fa lombjai közé menekül a támadók elől. Csoda történik, a féltékeny öreglegények ámulatára a fa fényt árasztva megnyílik, megvédve az ágán ülő fiatal szerelmeit. Ez volt az első scenikus feladat, az aszimmetrikus terhelésű mozgó rész zajtalan kiemelése a törzsből. Gépészmérnök bátyám azt javasolta, keressek valamilyen csapágyat hozzá. Az SKF-nél találtam egy golyóstárcsát. A fa lombját hordozó csőre két koszorúba hegesztve a tárcsákkal sikerült biztonságos, sima mozgatót produkálnunk a törzsből.

A díszletek mozgatása sokrétű feladat. Az építésben is hasznosak már a színpadi mechanizmusok. A Kreml scenikus úgy állította fel méreates székelykapumat, hogy nagyobbik, alsó

► *A végítélet napja* (Várszínház, rendező Kerényi Imre, 1981)

► *Dundo Maroje* (Szentendrei Teátrum, rendező Szirtes Tamás, 1979) Próba előtti zürzavar a Fötéren

részét a süllyedőre fektette. Az elindított gép szinte magától végezte el a feladatot. Krisztiáni Pista az Arénában, gépesítés híján – remek vígszínházi csapatával, élén Harangozó Lacival – összeszokott lendülettel úgy emelte függőlegesbe a 13 méteres oszlopot, hogy tátva maradt a szám. Egyik legkomplikáltabb építésem a

PECSA betontalaján bemutatott *Kétfejű fené- vad* volt gyűrűs forgóval, forgó paravánfalakkal és a mennyezetre szerelt körbeforgó cirkuszfüggönnyel. Az előadáson valamennyi mozgást nyílt színen a szereplők végezték.

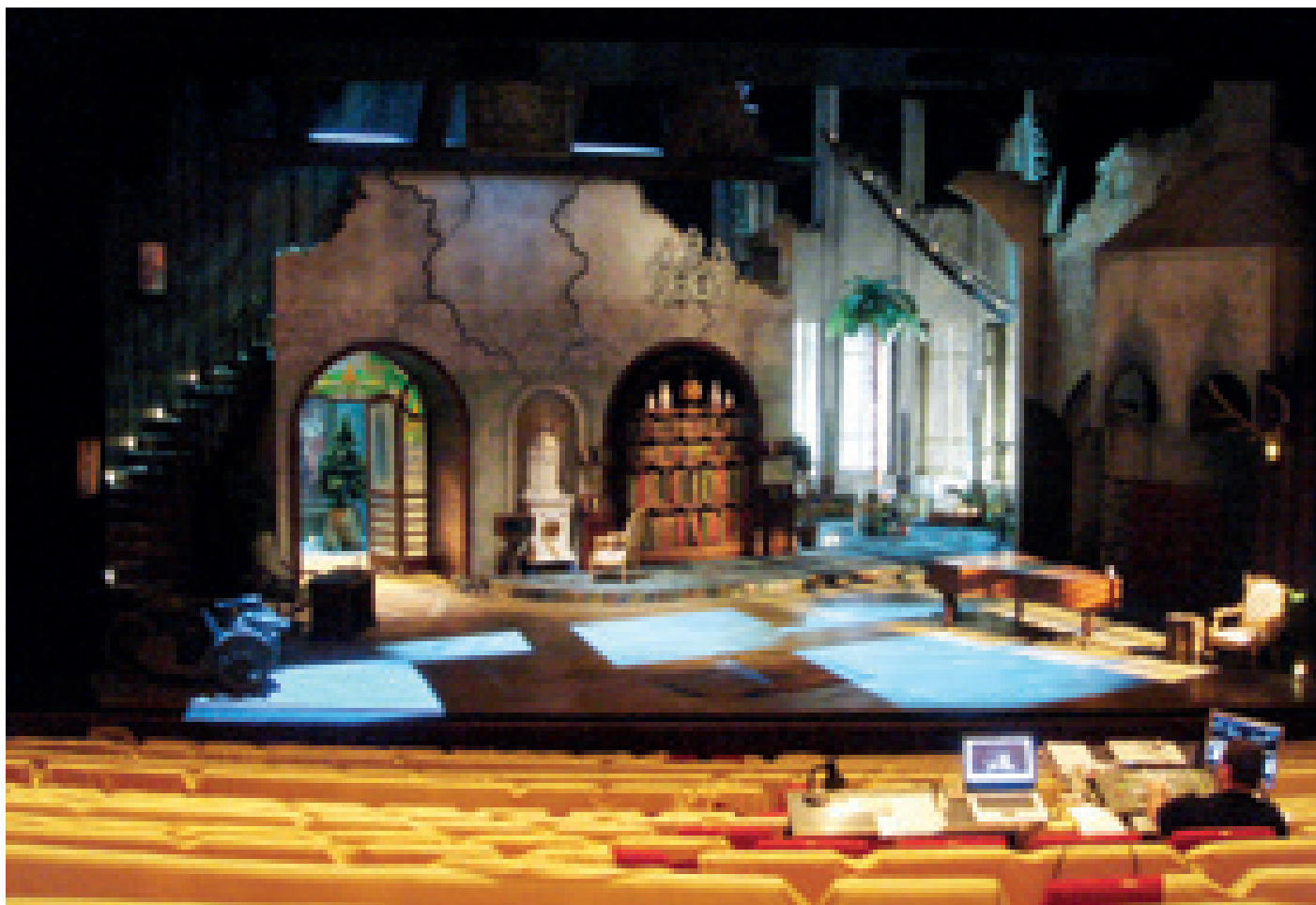
Tíz boldog nyár Szentendrán. Évről évre új ruhába öltöztettem a város főterét. A *Tévedések*

vígjátékában szökőkút csobogott a tér közepén, az ortodox templom falához apácakolostor simult, a Főnix-házzá avansált zöldségesbolt elé terasz csatlakozott, a *Dundo Marojéban* ez háromszintes kis palotává alakult. Jobbra, a könyvesbolt feletti lakás szenvedte el a legnagyobb beavatkozást. Ma is csodálattal emlékezem lakóira, akik megengedték, hogy otthonuk falát átfúrva erkélyt szerelhessek a sarkára. Körmendi erről az erkélyről mondhatta el szállóigévé vált mondatát az utcán ácsorgó Székelyi Jósának: *Várj egy kicsit, jóember! Várj egy kicsit, aztán eridj a fenébe!* – Az aranyifjú Márió (Márton András) sportkocsin robogott be a térre (Szerednyeitől kölcsönöztük), Tímár Béla fagyaltoskocsin karikázott közénk: *Csokoládé, vanília, nyál az egész familia!* – Nagy volt a nyüzsgés, igazi mediterrán élet költözött a térre.

Színváltozás igen sokféle módon jöhet létre. Változhat az előző képben látott konstrukció elemeinek elrendezése. A *végítélet napja* díszletében a vonatszerencsétlenséget a szerkezet kettétörésével mutattam be. Az élők és holtak világa ott együtt jelent meg, egy szurreális képben. Az *öltöztető* előadásán a változás egy jelenettel párhuzamosan zajlik. – Befejződik *Lear király* drámája. A véget nem érő tapsban az öltöző mellett a kiürült színpadon már bontják a díszletet. Főszereplők – Mensáros László – →

► Az *öltöztető* (Madách Kamara, rendező Ádám Ottó, 1980) Öltöző, ablakában a bombázás felvillanásaival, folyosó két női öltöző ajtajával, lent kellékraktár, feljárt a színpadra, oldalszínpad az ügyelőpulttal, a színpad díszlettel és előfüggönnyel, nézőtérrel a tükörfalban

► *A tizedes meg a többiek* (Győr, rendező Forgách Péter, 2010)

→ újra a deszkákra lép, hogy örökre búcsút vegyen közönségétől. Hátralé a függöny lassan szétnyílik, mögötte a kivilágosodó nézőteret, önmagunkat látjuk a tükörfalban. Tőlünk búcsúzik a Színész.

Durva változással kezdődik *A tizedes, meg a többiek* Győrben, ugyanis egy bomba zuhan be az előkelő vidéki kúriába. Beszakad a tető, kráter csúfítja el az intarziás parkettát, porfelhőben egy sáros, oldalkocsis katonai motorkerékpár töri át a lakkozott ajtószárnyakat. Finomabb gyorsváltásokat láthatunk a soproni *Egy pohár víz* díszletében. A történet két helyszíne a kastélybelső, illetve annak kertje. A jelenetváltás mintha egy szellő hatására történne. A festett szalagfüggönyrendszer lágy hullámzással átfordul, megmutatva a másik oldalára festett képet. – De változhat a látvány úgy is, hogy a konstrukció mozdulatlan marad, csak a világítás ad új térélményt. *A János vitéz* II. felvonása a francia király udvarában játszódik. A gobelinbe öltözött színtér mögül, Bagó furulyaszavára lassan előtűnik a magyar táj rusztikusabb, népiszöttek-világa.

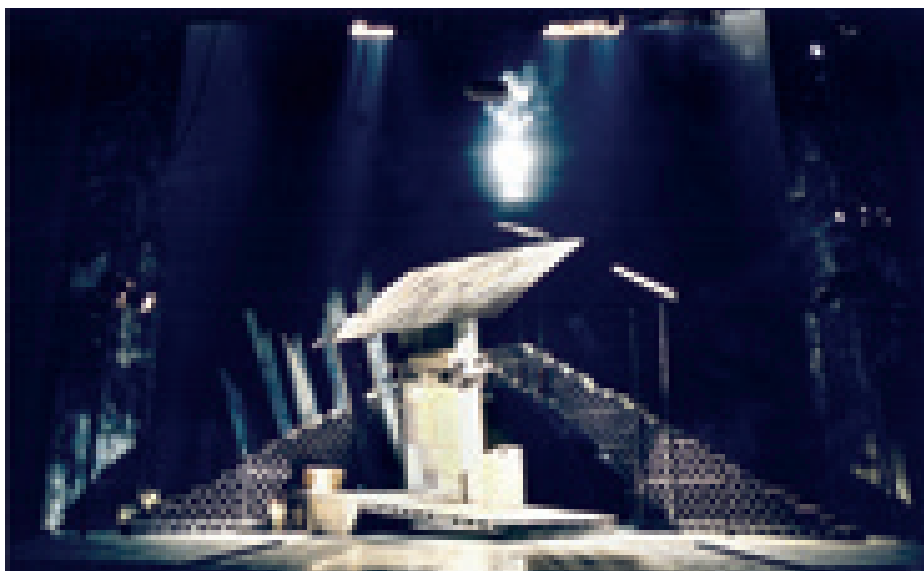
A díszletváltásokat gépészeti eszközök is segítik. Az egyik főszereplő ezek között a forgó. Alapvető funkciója a teljes színpadkép gyors lecserélése. Ezért méretét legalább a színpadnyílás szélességével azonosan szokás meghatározni. (A Madách Kamarában, alsósínpad

hiján, első kísérletként az országban, gyűrűs forgótárcsát építettünk be 1982-ben. Igen sokrétűen használható.) A legegyszerűbb forgó is rengeteg különböző feladatra képes hosszú távon (lásd a Macskák csillárjának emelését). Acélszerkezetét ma már nem sugaras, hanem lehetőség szerint minél nagyobb derékszögű

szakaszokra tervezik, így megfelelő alsósínpadi tér esetén hasznos áttörésekkel, feljárókkal, süllyedőkkel kombinálhatjuk. Ha igényünk a színpadsík áttörése, akkor a fix alsósínpad és a föllette forgó szerkezet szörnyű veszélyforrást jelent, valójában egy hatalmas húsdarálót állítunk elő. Menekülésünkben egyenes út vezet a

► *János vitéz II. felvonás* (Erkel Színház, rendező Kerényi Imre, 1987) A főpróbára ferdén kötötték be a bal oldali ívet, sajnos soha többé nem volt lehetőség a felvétel megismétlésére

► A szecsuáni jólélek (Madách Színház, rendező Nagy Viktor, 1989)
A forgószínpad négy, folyamatosan látható és változó szintre osztja a játéktérrel

► Carmen, csempészkép (Margitsziget, rendező Szinetár Miklós, 1985)

dobforgó irányába, mert ott az együtt forgó alsó és felső sík megszünteti ezt a problémát, egyben megoldja a beépített vagy mobil süllyedők, feljárók pontos csatlakozását. Ha már elméletben eljutottunk a nagyméretű elemeket süllyedőbe eltüntető dobforgóig, gondoskodnunk kell ezen díszletek alsószínpadi – a forgó területén kívüli – elhelyezéséről is, hogy a leeresztett padlószakaszt mielőbb visszaemelhessük a padló síkba. (Kisebb felületekkel ezt létrehoztuk, egy talán másutt még nem alkalmazott megoldással. A díszlettel lesüllyesztett padlórszt egy szomszédos területről, közvetlenül a színpadsík alá rejtett szerkezettel vendégszínpadlószakaszt csúsztatunk ki, ezzel zárjuk a veszélyes gödröt.)

Fenti sorok a Madách Színház 1999-es felújítását megelőző töprengés egy kis részét vázolják. A program filozófiája itt is: a jövőbeli színpadképek létrehozásához minden irányban ki kell nyitni a teret, a most vagy a későbbiekben

beépíthető gépek pedig a háttérből segítsék a tervezői-rendezői fantázia szülte ötletek megvalósítását.

Más filozófia mentén jött létre a Nemzeti Színház alsógépészete. A kitűnően konstruált vándorló forgó csak kiegészítője a főszínpad teljes területét betöltő 72 elemből álló süllyedő-emelő rendszernek. Programozása végtelen variációjú tér kialakítására ad módot – néha szinte feleslegessé téve a díszlettervezői kreativitást (lásd Színpad 2006/4., 19–21. oldal). A gép maga az esztétikai tartalom hordozója (olyannyira, hogy már előadás is készült az alsószínpadi oszloperdő közé). – 2002-ben a nyitás alkalmából technikai bemutatót láthattunk az épületben. A *Vihar* egy részlete is szerepelt a műsoron. Elragadtatva csodáltk. A süllyedő-billegő felületek mozgása valóban a hullámzó tengert idézte elénk, rajta az imbolygó hajóval. Shakespeare szerint ez a hajó elsüllyed

– előttünk viszont az égbe szállt. A süllyedők oszlopaival teleszűfolt alsószínpad alkalmatlanná vált díszletek befogadására.

1985-ben Szinetár Miklós arra kért a margitszigeti *Carmen* tervezésekor, hogy a csempészenetről gyorsváltozásban jöjjön létre a IV. felvonás, az aréna. Rendelkezésre állt 2 perc és 5 másodperc, ennyi az írott közzene. – A díszlet köré fektetett oszlopokat felállítva, a közéjük kihúzott ponyvák hozták létre az aréna falait (szcenikus Krisztiáni István). „...színpadképe a legjobb, a leghatásosabb, amit valaha is láttunk 1938 óta a szigeti fák lombjai között” (Albert István – Film, Színház, Muzsika). – Úgy tűnik, soha többé nem írható le ilyen mondat.

De erről talán majd egy későbbi megbeszélésben.

GÖTZ BÉLA

SZÍNHÁZI FÜGGÖNYPÁLYÁK

csendes, megbízható működés,
nagy teherbírás.
Motoros függőpályák
nagy választékban,
különböző gyártóktól.

kizárólagos forgalmazó

Beár Bt.
1221 Budapest, Péter Pál u. 6.
Tel./Fax: +36 1 610 1426
Mobil: 06 20 982 8201
e-mail: kurti@sg.co.hu
web: www.sg.co.hu

Ünnepeljen velünk!
10
év

MAGYAR
SZÍNHÁZTECHNIKAI
SZÖVETSÉG
a

SZÍNPAD
Előadóművészetek technikája

szaklap kiadásának 10 éves évfordulóján, **2015. március 12. csütörtökön**, jubileumi szimpóziumot rendez
Az előadóművészetek technikájának jövőjéről, a Madách Színház Tolnay Szalonjában (1073 Budapest, Erzsébet krt. 33.)

PROGRAM

10.00–10.20 Megnyitó

Szirtes Tamás igazgató, Szücsborus János az MSzTSz elnöke

10.20–10.40 Csányi János, Színház és Film Intézet

A technikai fejlődés hatása a művészi kifejezésre

10.40–11.00 Zoboki Gábor, DLA Zoboki-Demeter és Társai Építésziroda

Színházépítészeti törekvések külföldön, a zengőterek technológiája

11.00–11.20 Borsiné Arató Éva, Arató Akusztikai Kft.

Az akusztikai tervezés eszközei, azok fejlődése a színházépítészetben

Kávészünet

11.40–12.00 Götz Béla, diszlettervező

Szubjektív szcenikátörténet a hetvenes évektől

12.00–12.20 Böröcz Sándor, Lisy-Project Kft.

Forradalom a színházvilágításban

12.20–12.40 Bordos László Zsolt, 3D művész

Modern vetítéstechnika a színhádon

12.40–13.00 Balogh Géza, Interton Kft.

Hangtervezés a színházi játékokban

Ebédészünet

14.00–14.20 Dr. Venczel Sándor, www.szinigazdasag.hu

Pár szál deszka és szenvedély

14.20–14.40 Sente Béla, Csabagyöngye Kulturális Központ

Az Agora-program létesítményeiben rejlő lehetőségek

14.40–15.00 Mikófalvi Tamás, Bosch Rexroth Kft.

A színházvilágítás fejlődési iránya a színház biztonsága érdekében

15.00–15.30

Elismerések átadása

A terem korlátozott befogadóképessége miatt a részvétel regisztrációhoz kötött.
A résztvevőket a jelentkezések beérkezéseinek sorrendjében regisztráljuk.

Megérkezett
a Profi (le)!

MAC
QUANTUM
PROFILE

LISYS-PROJECT Kft.
1151 Budapest, Mátyásdó utca 12-14.
Tel: +367-6209
E-mail: MAC@LISYS-PROJECT.HU

Martin®
by HARMAN